

Міністерство освіти і науки України

Національний університет фізичного виховання і спорту України

ПАВЛЕНКО ОЛЕКСІЙ ЮРІЙОВИЧ

УДК: 796.323.2.085:378](477)(043.3)

КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАСКЕТБОЛЬНОГО
КЛУБУ НА БАЗІ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

24.00.01 – олімпійський і професійний спорт

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук
з фізичного виховання та спорту

Київ – 2019

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Національному університеті фізичного виховання і спорту України, Міністерство освіти і науки України

Науковий керівник доктор наук з фізичного виховання та спорту, професор **Мічуда Юрій Петрович**, Національний університет фізичного виховання і спорту України, завідувач кафедри менеджменту і економіки спорту

Офіційні опоненти:

доктор наук з фізичного виховання та спорту, професор **Козіна Жаннета Леонідівна**, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, завідувач кафедри олімпійського і професійного спорту та спортивних ігор;

кандидат наук з фізичного виховання та спорту **Бондар Анна Андріївна**, Вінницький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету, старший викладач кафедри фізичного виховання та спорту

Захист відбудеться 2 липня 2019 р. о 14:00 на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.829.01 Національного університету фізичного виховання і спорту України (03150, Київ-150, вул. Фізкультури,1).

Із дисертацією можна ознайомитись в бібліотеці Національного університету фізичного виховання і спорту України (03150, Київ-150, вул. Фізкультури,1).

Автореферат розіслано 31 травня 2019 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

В. І. Воронова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність. Сучасний розвиток українського суспільства характеризується активним проведенням реформ у соціальній сфері. Відбуваються зміни стандартів у галузі освіти, фізичної культури та спорту, представлені у Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, Національній стратегії з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація», Концепції реформування сфери фізичного виховання та спорту, Стратегії розвитку фізичного виховання та спорту серед студентської молоді до 2025 року та в інших нормативно-правових актах. Усе більшої актуальності набуває об'єднання громадян для спільної діяльності у задоволенні особистих та суспільних соціальних потреб. У цьому сенсі важлива місія у сфері фізичної культури та спорту покладається на спортивні клуби, які мають забезпечити активізацію спортивної та фізкультурно-оздоровчої діяльності, надання фізкультурно-спортивних послуг різним верствам населення (Ю. П. Мічуда, 2007; S. Nagel, H. Werff, R. Hoekman, Ch. Breuer, 2015; Ж. Л. Козіна, 2017).

Під час створення спортивних клубів керуються рівнем популярності виду спорту, фізкультурно-спортивними уподобаннями населення (І. І. Переверзін, 2006; J. Nauright, 2012; О. В. Борисова, Р. О. Сушко, 2016; І. В. Городинська, 2016; Є. В. Імас, Ю. П. Мічуда, О. В. Ярмолюк, 2016). До найпоширенішого виду змагальної діяльності, засобу рухової активності належить баскетбол (В. Б. Квасков, Н. В. Арцишевська, 2006; О. А. Волков, А. П. Волошин, 2010; О. О. Мітова, В. В. Грюкова, 2016; Р. Сушко, Е. Дорошенко, 2016), яким в Україні займаються близько 40 тис. осіб, з них майже третина – у спортивних клубах закладів вищої освіти. Відмічається позитивний вплив занять баскетболом на фізичний, психічний та розумовий розвиток людей різного віку, зокрема студентської молоді (С. Г. Зашук, Т. В. Івчатова, 2010; М. В. Базілевич, 2010; А. А. Гринчук, Ю. С. Чехівська, 2018; Z. Kozina et al., 2018).

Системотворним чинником діяльності спортивних організацій є участь їхніх членів у змаганнях (М. J. Robinson, 2010; Л. Ю. Петрова, 2013; В. М. Платонов, 2015; В. Н. Ісакова, 2015). Баскетбол представлено у програмі Всесвітньої літньої Універсіади, проводиться велика кількість студентських змагань різного рівня (міжнародних, загальнонаціональних, відомчих, територіальних), спортсмени і команди закладів освіти беруть участь у професійних та аматорських баскетбольних лігах, найсильніших баскетболістів-студентів запрошують до молодіжних та національних збірних команд. Багатогранність змагальної діяльності баскетболістів (Ж. Козіна, С. Єрмаков, Кр. Прусик, 2011; А. Волошин, Р. Сушко, 2014; М. М. Безмилов, 2017) спонукає спортивні клуби комплексно вирішувати завдання спорту вищих досягнень, професійного, резервного та масового спорту.

Підвищуються вимоги до забезпечення підготовки спортсменів, команд (В. Houlihan, 2013; С. Н. Бубка, В. М. Платонов, 2017), зокрема у закладах вищої освіти (О. В. Матицин, 2010; Л. І. Лубишева, Н. В. Пешкова, 2014; Є. Приступа, 2016). Баскетбольні клуби прагнуть комплексно забезпечити спортсменів усіма необхідними умовами та послугами, які сприятимуть підвищенню ефективності їхньої тренувальної та змагальної діяльності. Можливості спортивних клубів у

цьому напрямі визначаються досконалістю нормативно-правової бази (М. О. Ткалич, 2010; І. Л. Гасюк, 2013; І. В. Шевчук, 2013), організаційно-управлінської структури (В. Ніколаєнко, 2015; Е. Kristiansen, М. М. Parent, В. Houlihan, 2016; Ю. Павленко, В. Дрюков, 2016), кадровим потенціалом (М. Дутчак, Ю. Шкрєбтій, В. Томашевський, 2010; А. Войнаровський, 2015), матеріально-технічним забезпеченням (П. І. Навка, 2013; Л. І. Заїченко, 2015; А. В. Передерій, М. П. Пітин, М. Г. Мельник, 2015), оперативністю впровадження нових знань та технологій (О. М. Худолій, О. В. Іващенко, 2014; Р. Ф. Ахметов, Т. Б. Кутек, 2014; В. Болобан, 2017; Zp. L. Kozina, M. Cieslicka, 2018; В. М. Костюкевич, Г. А. Лисенчук, О. А. Перепелиця, 2018), наявністю медико-біологічного та психологічного забезпечення підготовки спортсменів (Л. М. Гуніна, 2013; М. М. Філіппов, 2015; Н. Л. Височіна, 2017; В. І. Воронова, 2018), інформаційною комунікацією (Ю. О. Павленко, 2011; Н. Е. Кунанець, А. І. Дума, 2011; С. В. Свистунов, 2013), рівнем соціальної підтримки спортсменів (Т. К. Єсентаєв, 2016; Н. П. Коваленко, 2017; С. Бубка, В. Платонов, М. Булатова, Н. Коваленко, Т. Єсентаєв, 2017; L. S. Kenneth et al., 2017); фінансовими ресурсами (D. J. Kelley, 2012; Р. В. Кочубей, 2016; О. Борисова, О. Козлова, 2017; Н. О. Богаревіч, 2017) та іншими чинниками, які стосуються сфери фізичної культури та спорту, освіти, студентського спорту, закладів вищої освіти.

Серед багатьох наукових праць, присвячених фізичній культурі та спорту у закладах вищої освіти (А. В. Домашенко, 2003; С. В. Королівська, 2007; В. В. Золочевський, 2009; Д. В. Бойко, 2013; М. Г. Мельник, 2016; У. М. Катерина, 2017), спостерігається недостатність досліджень, що стосуються висвітлення значущості спортивних клубів; окреслення сучасних тенденцій їх функціонування; оптимізації участі студентських команд у змаганнях; виявлення факторів навколишнього середовища, які впливають на ефективність клубної роботи; пошуку доцільних організаційно-правових форм спортивних клубів.

Такий стан справ стримує вирішення проблеми надання широкого спектра фізкультурно-спортивних послуг спортивними клубами закладів вищої освіти широким верстам населення відповідно до покладених на них соціальних функцій. Виникла нагальна потреба у науковому пошуку організаційних засад діяльності баскетбольного клубу, які сприятимуть комплексному розв'язанню завдань фізичної культури та спорту; забезпечать наступність занять баскетболом майбутніх абітурієнтів, студентів із різним рівнем спортивної майстерності, випускників; залучать до вирішення фізкультурно-спортивних, організаційних, кадрових, матеріально-технічних, фінансових та інших актуальних питань фахівців та прихильників обраного закладу вищої освіти, фізичної культури та спорту, студентського спорту та баскетболу.

Зв'язок роботи із науковими планами, темами. Роботу виконано відповідно до «Зведеного плану науково-дослідної роботи в сфері фізичної культури і спорту на 2011–2015 рр.» за темою 1.7 «Теоретико-методологічні та прикладні аспекти застосування інноваційних технологій у спортивному менеджменті» (№ держ. реєстрації 0111U001719) та Плану науково-дослідної роботи Національного університету фізичного виховання і спорту України на 2016–2020 рр. за темою 1.10

«Теоретичні та прикладні аспекти підприємництва у сучасному спорті» (№ держ. реєстрації 0116U001622). Внесок дисертанта як співвиконавця теми полягав в обґрунтуванні, розробці та реалізації комплексного підходу в організації діяльності баскетбольного клубу відносно оптимізації участі команд закладу вищої освіти у змаганнях та підвищення ефективності забезпечення їх підготовки.

Мета дослідження – обґрунтування стратегічних напрямів реалізації комплексного підходу в організації діяльності баскетбольного клубу із забезпечення підготовки та участі у змаганнях команд закладу вищої освіти.

Завдання:

1. Проаналізувати розвиток теоретичних і практичних засад спортивного руху, студентського баскетболу, клубів у закладах вищої освіти за даними спеціальної літератури та мережі Інтернет, визначити їх відповідність сучасним потребам суспільства.

2. Узагальнити міжнародний досвід та виявити сучасні тенденції організації студентських національних змагань, клубів, команд з баскетболу.

3. Здійснити аналіз та обґрунтувати стратегічні напрями реалізації комплексного підходу до оптимізації участі команд закладу вищої освіти у змаганнях, що стосуються різних напрямів спорту та фізичної культури.

4. Визначити сучасний стан та обґрунтувати стратегічні напрями реалізації комплексного підходу в організації діяльності баскетбольного клубу із забезпечення підготовки команд на базі закладу вищої освіти.

Об'єкт дослідження – організація діяльності баскетбольного клубу на базі закладу вищої освіти.

Предмет дослідження – реалізація комплексного підходу в організації діяльності баскетбольного клубу закладу вищої освіти із забезпечення підготовки команд та оптимізації їх участі у змаганнях.

Методи дослідження. Методологічне підґрунтя дослідження утворює сукупність методів наукового пізнання, оцінювання та наочно-практичного перетворення діяльності баскетбольних клубів закладів вищої освіти з метою отримання масиву достовірної та репрезентативної інформації, її аналізу та узагальнення, описання і пояснення фактів, обговорення тенденцій і закономірностей, виділення причинно-наслідкових зв'язків, розробки практичних рекомендацій.

В роботі використано такі методи: системний – для розгляду складу, структури, організації, функціонування, положення в середовищі, розвитку баскетбольних клубів закладів вищої освіти як цілісного явища; діалектичний – з метою дослідження студентського спорту та баскетболу, баскетбольних клубів закладів вищої освіти в русі, розвитку, взаємозв'язку і суперечностях; аналізу та обробки інформації – для узагальнення, перетворення та інтерпретації наукових та емпіричних даних, які застосовувалися в ході дослідження; історико-генетичний – для розкриття послідовності подій і змін властивостей, функцій студентського спорту, спортивних клубів та баскетболу в процесі їх історичного розвитку; компаративістський – з метою виявлення тотожності і відмінності в організації і забезпеченні підготовки та участі у змаганнях баскетбольних команд закладів вищої

освіти в країнах з високим рівнем розвитку баскетболу та в Україні; PEST-аналіз – для упорядкування факторів сфер освіти і фізичної культури та спорту, студентського спорту, закладів вищої освіти, що впливають на діяльність спортивних клубів; опитування – з метою оцінки поточного стану студентського баскетболу, баскетбольних клубів, секцій та відділень закладів вищої освіти в Україні, виявлення стратегічних напрямів їх розвитку на найближчу та віддалену перспективи; моделювання – для відображення, репрезентації та екстраполяції інформації про організацію та функціонування баскетбольних клубів закладів вищої освіти як об'єкта пізнання; математичної статистики – з метою фіксації та реєстрації кількісних характеристик досліджуваних подій та явищ, визначення ступеня узгодженості думок експертів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що:

– уперше обґрунтований і представлений комплексний підхід та напрями його реалізації в організації діяльності баскетбольних клубів, який передбачає забезпечення підготовки та участі у змаганнях команд закладів вищої освіти на рівнях спорту вищих досягнень, професійного, резервного та масового спорту з наданням переваги двом останнім напрямам спорту та фізичної культури;

– уперше продемонстровано, що запровадження клубної організації занять спортом, зокрема баскетболом, сприяло становленню студентського спорту як глобального соціального явища, яке характеризується виявленою послідовністю подій: об'єднання людей, створення клубів, виникнення спортивних клубів, започаткування університетських спортивних клубів, проведення змагань між клубами закладів освіти країни, створення національних спортивних університетських асоціацій, запровадження міжнародних зустрічей спортивних студентських клубів, виникнення міжнародних спортивних асоціацій студентів, проведення комплексних міжнародних університетських змагань;

– уперше узагальнені сучасні світові тенденції розвитку баскетболу у закладах вищої освіти: проведення регулярних загальнонаціональних змагань серед студентських команд з розподілом їх на групи відповідно до рівня їх спортивних досягнень та забезпечення; участь у національних студентських змаганнях переважно спортсменів, які не грають за професійні клуби; різноманітність організаційно-правових форм спортивних клубів; надання баскетбольними клубами повного спектра спортивно-тренувальних, фізкультурно-оздоровчих, додаткових та супутніх послуг широким верствам населення з активним їх залученням до співпраці; максимальне використання внутрішніх та зовнішніх ресурсів закладів освіти у забезпеченні підготовки баскетбольних команд; проведення клубами активної маркетингової діяльності; наявність двох підходів до комплектування національних команд, а саме із запрошенням найсильніших спортсменів з професійних клубів або винятково гравців студентських команд;

– уперше здійснено всебічний аналіз та обґрунтовано напрями оптимізації участі студентів, команд закладів вищої освіти України у змаганнях з баскетболу: на найближчу перспективу – поступове обмеження представництва гравців професійних клубів у національному чемпіонаті серед студентських команд, чому сприятиме вдосконалення регламенту змагань, поширення участі команд закладів

вищої освіти в аматорських лігах; на віддалену перспективу – пріоритетність виступу у Студентській баскетбольній лізі, з представників якої мають формуватися національні збірні команди для участі у Всесвітніх літніх Універсиадах, поступове зменшення участі студентських команд у професійних та напівпрофесійних лігах;

– уперше визначений сучасний стан та обґрунтовані напрями підвищення ефективності забезпечення підготовки баскетбольних команд: на найближчу перспективу – широке застосування внутрішніх і зовнішніх матеріальних та нематеріальних ресурсів закладів вищої освіти; на віддалену перспективу – відокремлення баскетбольного клубу у самостійну структуру із самозабезпеченням усіх напрямів діяльності, диверсифікацією спортивної та оздоровчо-фізкультурної роботи, співпрацею із закладами вищої освіти;

– доповнені та розширені знання з історії спорту даними про розвиток спортивних клубів та баскетболу у студентському середовищі; з національних особливостей розвитку баскетболу – характеристикою студентських змагань та клубів; зі змагальної діяльності баскетболістів – про різновекторну участь команд закладів вищої освіти у змаганнях; з ресурсного забезпечення підготовки баскетбольних команд – про залучення матеріальних та нематеріальних ресурсів закладів вищої освіти; з організаційно-правових форм спортивних клубів – узагальненням нормативно-правових актів органів законодавчої та виконавчої влади, громадських організацій, які регулюють їх діяльність;

– набуло подальшого розвитку трактування поняття «спортивний клуб закладу вищої освіти», яке рекомендується застосовувати замість більш вузького поняття «спортивний студентський клуб», що обумовлено поширенням спортивної та фізкультурно-оздоровчої діяльності закладів вищої освіти на значно більшу частину суспільства, не обмежену часовими межами навчання;

– підтверджені дані про важливу роль та місце студентського спорту у спортивному русі на міжнародному та національному рівнях; спорту та фізичного виховання, спортивних клубів та баскетболу у закладах вищої освіти.

Практична значущість роботи полягає у розробці стратегічних напрямів реалізації комплексного підходу в організації діяльності баскетбольного клубу закладів вищої освіти для оптимізації участі у змаганнях та підвищення ефективності забезпечення підготовки баскетбольних команд, які передбачають диференціацію та інтеграцію спортивної і фізкультурно-оздоровчої діяльності. Матеріали дисертації можуть бути корисними для фахівців Комітету з фізичного виховання та спорту Міністерства молоді та спорту України, Спортивної студентської спілки України, департаменту олімпійських видів спорту Міністерства молоді та спорту України, Федерації баскетболу України, Всеукраїнської студентської баскетбольної асоціації, а також спортивних клубів закладів вищої освіти.

Рекомендації та пропозиції можуть стати основою для формування стратегії розвитку студентського баскетболу; оптимізації регламенту проведення чемпіонату України з баскетболу серед студентських команд; удосконалення діяльності організацій, пов'язаних зі студентським спортом та баскетболом, баскетбольних клубів, секцій, відділень закладів вищої освіти, навчального процесу студентів та магістрантів закладів вищої освіти за спеціальністю 017 «Фізична культура і спорт».

Основні положення і результати досліджень впроваджено в освітній процес кафедри менеджменту і економіки спорту (червень, 2018 р.), кафедри спортивних ігор (червень, 2018 р.) Національного університету фізичного виховання і спорту України, в діяльність Спортивної студентської спілки України (червень, 2017 р.), департаменту організації та проведення змагань Федерації баскетболу України (червень, 2018 р.), Всеукраїнської студентської баскетбольної асоціації (листопад 2016 р.), баскетбольної команди «Політех» Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут ім. І. Сікорського» (грудень 2017 р.), що підтверджено відповідними актами.

Особистий внесок здобувача у спільних наукових працях. З наукових праць, які опубліковані у співавторстві, використано лише ідеї та положення, отримані автором особисто, які відображають авторське бачення вирішення проблеми підвищення ефективності студентського баскетболу, удосконалення діяльності баскетбольних клубів закладів вищої освіти. Внесок співавторів – у виборі напрямів дослідження, обговоренні результатів.

Апробація роботи. Матеріали дисертаційного дослідження оприлюднено на XIV Міжнародній науково-технічній конференції студентів і аспірантів «Друкарство молоде» (Київ, 2014); LV ювілейній Міжнародній сесії молодих учасників національних олімпійських академій (Олімпія, Греція, 2015); VI Міжнародній електронній науково-практичній конференції студентів та молодих вчених «Актуальні питання фізичної культури» (Одеса, 2015); III Регіональній науково-практичній інтернет-конференції за участю міжнародних спеціалістів «Стратегічне управління розвитком фізичної культури та спорту» (Харків, 2015); VIII–XI Міжнародних конференціях молодих вчених «Молодь та олімпійський рух» (Київ, 2015 – 2018).

Публікації. Основні положення дисертаційної роботи викладено у 17 публікаціях, серед них: 6 статей у фахових виданнях України, які включено до міжнародної наукометричної бази; 7 праць апробаційного характеру; 4 додатково відображають результати наукових досліджень.

Структура та обсяг роботи. Дисертаційна робота складається із анотацій, вступу, п'яти розділів, практичних рекомендацій, висновків, списку літературних джерел (232 найменування, з них 86 зарубіжних авторів) та додатків (11), містить 20 таблиць та 19 рисунків. Дисертаційну роботу представлено на 248 сторінках загального обсягу.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми; вказано зв'язок з науковими планами, темами; визначено об'єкт, предмет, мету, завдання і методи дослідження; розкрито наукову новизну і практичну значущість роботи, визначено особистий внесок здобувача в спільно опублікованих працях; представлено інформацію про апробацію результатів і публікації за темою дисертаційної роботи, структуру та обсяг дисертаційної роботи.

Перший розділ роботи **«Розвиток теоретичних і практичних засад спортивного руху, студентського баскетболу, клубів у закладах вищої освіти та їх відповідність сучасним потребам суспільства»** присвячено теоретичному аналізу, систематизації та узагальненню даних літературних джерел за темою дослідження.

У сучасному науковому просторі накопичено багато інформації про організацію занять спортом, зокрема молоді, у конкретних історичних обставинах (В. А. Вербицький, 2008; В. В. Золочевський, 2009; А. В. Гутко, Т. А. Малишев, П. А. Кононенко, 2018), що призвело до наукової дискусії про роль спортивних клубів (СК) у закладах вищої освіти (ЗВО) (В. М. Богданов, 2012; А. В. Гаязова, В. Я. Назмутдінов, 2012; А. Передерій, М. Пітин, М. Мельник, 2015). Логічною аргументацією твердження про позитивний вплив розвитку студентського спорту, СК, баскетболу стало узагальнення та всебічне висвітлення наявної інформації у хронологічній послідовності з розкриттям взаємозв'язку та взаємообумовленості подій, процесів у різних часових та просторових площинах. Було визнано, що впровадження клубної організації занять зробили фізичну культуру та спорт, в цілому, та студентський спорт, зокрема, глобальним соціальним явищем.

Багато наукових праць (І. І. Переверзін, 2006; М. J. Robinson, 2010; В. Ibsen, G. Nichols, K. Elmoose-Osterlund, 2016; І. В. Городинська, 2017), нормативно-правових документів ґрунтуються на комплексному підході і відображають мету та завдання, основні напрямки, технології, контроль, кінцевий результат роботи СК. Так, головною метою діяльності СК ЗВО визначають створення сприятливих умов для занять різноманітними формами оздоровлення, фізичною культурою і видами спорту студентів, викладачів та працівників установи (А. В. Домашенко, 2003; С. В. Королівська, 2007). При такому підході втрачаються два важливі чинники, які надають цілісності та послідовності процесу багаторічного спортивного вдосконалення або оздоровчої рухової активності. Перший пов'язаний з тим, що порушується наступність занять спортом та фізичною культурою під час переходу від авторитарного режиму спортивної та оздоровчо-фізкультурної діяльності у школі до особистісно-орієнтованого підходу у ЗВО. Другий обумовлений тим, що по закінченні навчання у ЗВО молодь часто втрачає інтерес до здорового способу життя, активних занять спортом, підтримання оздоровчої рухової активності за відсутністю належних умов. Необхідність розв'язувати не тільки приватні завдання розвитку спорту в окремому ЗВО, а і загальні проблеми сфери фізичної культури та спорту обумовили пошук ефективних організаційних форм СК ЗВО (В. І. Григорєв, А. В. Таймазов, Ю. К. Шубін, 2013; Є. В. Моткін, П. В. Моткін, 2013; Н. П. Слободянюк, 2016).

Для підвищення ефективності та результативності спортивної клубної діяльності принципового методологічного та практичного значення набуває реалізація комплексного підходу в організації діяльності СК із забезпечення підготовки та участі значно більшого кола населення, ніж представників ЗВО, у змаганнях, які стосуються спорту вищих досягнень, професійного, резервного та масового спорту. Необхідність врахування взаємодії усіх суб'єктів цього явища обумовлює використання замість більш вузького поняття «спортивний студентський клуб» терміна «спортивний клуб закладу вищої освіти».

У другому розділі «**Методи та організація дослідження**» представлено обґрунтування методів дослідження, описано послідовність процесу наукового пізнання діяльності СК та баскетбольних клубів (БК) закладів вищої освіти.

Дослідження проводили у три етапи.

На першому етапі (2014–2015 рр.) визначено стан та актуальність наукового опрацювання проблеми підвищення ефективності діяльності СК та БК. Попереднє вивчення об'єкта дослідження передбачало збір теоретико-методологічного матеріалу про студентський спорт, СК та студентський баскетбол з наукових друкованих та електронних видань, а також проектування дослідження.

На другому етапі (2015–2016 рр.) проаналізовано сучасний стан розвитку студентського спорту та баскетболу у провідних країнах світу з метою виявлення сучасних тенденцій. Формування емпіричної бази дослідження здійснювали шляхом збору, класифікації, визначення місця в роботі, узагальнення фактологічного, статистичного та іншого емпіричного матеріалу. Було визначено шляхи реалізації комплексного підходу до організації загальнонаціональних змагань, зокрема з баскетболу, серед студентів, та забезпеченні підготовки найсильніших команд ЗВО цих країн: Університету Коннектикуту та Університету Дюка (обидва – США), Московської державної академії фізичної культури та Далекосхідного федерального університету (обидва – Російська Федерація), Університету Монаша (Австралія), Белградського університету (Сербія), Католицького Університету Святого Антонія (Іспанія).

На третьому етапі (2016–2018 рр.) здійснено аналіз сучасного стану та обґрунтування стратегічних напрямів участі баскетбольних команд у змаганнях та підвищення ефективності забезпечення їх підготовки на базі ЗВО на найближчу та віддалену перспективи, тобто в умовах нинішнього стану клубної системи в освіті та її покращення у майбутньому, зокрема завдяки реалізації стратегічних нормативно-правових актів. В опитуванні, що стосувалося питань оптимізації участі команд ЗВО у змаганнях, респондентами були 168 учасників Студентської баскетбольної ліги України (СБЛУ): 126 спортсменів, 28 тренерів, 14 організаторів та арбітрів змагань; з визначення впливу різних факторів навколишнього середовища на СК та використання ресурсного потенціалу ЗВО у забезпеченні діяльності БК та підготовки баскетбольних команд – представники 76 ЗВО, команди яких беруть участь у СБЛУ. Значущість та імовірність реалізації комплексного підходу в організації діяльності БК оцінювали 14 експертів, серед яких представники Федерації баскетболу України, Всеукраїнської студентської баскетбольної асоціації (ВСБА), тренери студентських баскетбольних команд.

У третьому розділі «**Узагальнення міжнародного досвіду організації студентських національних змагань, клубів, команд з баскетболу**» описано комплексний підхід до організації студентського спорту, СК ЗВО, виявлений у провідних країнах з розвитку баскетболу. У всіх розглянутих країнах організовано регулярні студентські баскетбольні турніри з розподілом якомога більше команд університетів на групи з урахуванням рівня спортивної майстерності гравців та спроможності закладів освіти забезпечувати їхній тренувальний процес та участь у змаганнях. Наприклад, у Національній асоціації студентського спорту США виступає

1700 команд, у чемпіонаті Асоціації студентського баскетболу Російської Федерації – 800 команд, в Австралійських студентських іграх – 105 баскетбольних команд.

Визначено, що за команди, які беруть участь у студентських змаганнях, виступають переважно спортсмени, які не грають за професійні або напівпрофесійні клуби. У разі виступу команд з назвою ЗВО у національних баскетбольних лігах, зазвичай, представництво у її складі студентів цих закладів незначне або зовсім відсутнє. Винятком у такому підході є США, де команди ЗВО грають тільки у студентських чемпіонатах.

Аналіз функціонування СК у зарубіжних ЗВО засвідчив необхідність та можливість реалізації комплексного підходу до організації їх діяльності, яка спрямована на вирішення питань не тільки студентського спорту, а й спорту вищих досягнень, професійного та масового спорту. Спостерігається різноманітність організаційних форм, контингенту, послуг, форм господарської діяльності СК та БК ЗВО. Об'єднання широких верств населення для спільної діяльності дає можливість задовольнити як особисті потреби членів, так і активно їх залучати до вирішення питань забезпечення діяльності клубу, підготовки та участі у змаганнях команд. БК ЗВО розглядається як об'єднуюча ланка спортивної студентської спільноти та її оточуючого середовища: спортивних команд, спортивних та фізкультурно-оздоровчих груп, уболівальників, груп підтримки, тренерів, викладачів та працівників ЗВО, учасників ресурсного забезпечення (менеджерів, лікарів, науковців, спонсорів та інших фахівців), абітурієнтів, студентів, їхніх батьків та друзів, випускників тощо. У забезпеченні діяльності СК, підготовки та участі баскетбольних команд у змаганнях максимально задіяні внутрішні та зовнішні ресурси ЗВО освітнього, наукового, медичного, інформаційного, організаційного, соціального, матеріально-технічного характеру. Велика увага приділяється маркетинговій діяльності, підвищенню іміджу ЗВО у сфері спорту та рухової активності, покращенню привабливості співпраці з БК.

Визначено два найпоширеніші підходи до формування національних команд для участі у Всесвітній літній Універсіаді. Перший підхід ґрунтується на включенні до складу збірної команди тільки баскетболістів команд ЗВО, які грають у студентських чемпіонатах, він застосовується у США та Російській Федерації (з 2017 р.). У другому підході до збірної команди входять найсильніші студенти-гравці, які виступають, переважно, за професійні вітчизняні та зарубіжні клуби. Такого підходу дотримувались у Російській Федерації до 2015 р., Австралії та Сербії. Команда Іспанії взагалі не бере участь у змаганнях з баскетболу останніх Всесвітніх літніх Універсіад.

Аналіз передового світового досвіду сприяв виявленню сучасних тенденцій розвитку студентського спорту та баскетболу.

У четвертому розділі «**Сучасний стан та перспективи розвитку баскетболу у закладах вищої освіти України**» представлено результати дослідження забезпечення підготовки та участі у змаганнях баскетбольних команд ЗВО.

Участь студентських команд України у міжнародних студентських турнірах має несистематичний характер, обумовлений недостатньою фінансовою забезпеченістю, та характеризується низьким рівнем їх конкурентоспроможності. На

Всесвітніх літніх Універсіадах українська збірна команда спроможна втручатися у боротьбу за нагороди за умови представлення основною національною командою (2005 р.), але це не сприяє досягненню її головної мети – успішний виступ на чемпіонатах Європи та світу. Залучення до студентської збірної команди гравців клубів Суперліги, які тільки навчаються у ЗВО і не виступають на регулярній основі за студентські команди (2017 р.), не дає відчутної спортивної переваги порівняно з підходом, який передбачає участь в Універсіаді переважно представників БК ЗВО (2013 р.) і який є притаманним для США та Російської Федерації (табл. 1).

Таблиця 1

Представництво гравців різних ліг у складі чоловічої збірної команди України з баскетболу на Всесвітніх літніх Універсіадах (вибіркові показники)

Місце та рік проведення	Місце	Кількість гравців різних ліг (у тому числі команд ЗВО)			Вік гравців, $\bar{X} \pm \sigma$ років
		Аматорська	Вища	Суперліга	
Ізмір, 2005	2	–	–	12/1*	23,9±2,4
Казань, 2013	19	3/3	5/5	4/3	21,8±1,1
Тайбей, 2017	15	–	–	12/0	22,3±0,92

Примітка. * – вісім членів основної національної збірної команди України, які виступати на чемпіонаті Європи 2005 р.

Спортивний календар України характеризується наявністю різноманітних змагань з участю баскетбольних команд ЗВО – від загальнонаціональних до внутрішньоуніверситетських. У Суперлізі, Вищій та Першій лігах 2017 р. їх частка становить 32,5 % загальної кількості команд-учасниць. Більшість респондентів підтримують участь команд ЗВО у національних баскетбольних лігах поза студентського чемпіонату у найближчій перспективі (46,7 %), але вважають такий підхід недоцільним у віддаленій перспективі (46,2 %). Підвищенню популярності баскетболу серед молоді найбільше сприяє участь команд ЗВО у студентських та аматорських змаганнях, що підтримують 91,7 та 78,0 % респондентів.

У перших чемпіонатах ВСБА до 2015 р. брали участь понад 40 команд. Підвищення конкурентоспроможності команд ЗВО відбувається переважно за рахунок підсилення їхнього складу гравцями Суперліги, Вищої та Першої ліг: частка їх представництва у фіналах СБЛУ збільшилась на 10,8 %: 2015–2016 рр. – 43 спортсмени (50,6 %), 2016–2017 рр. – 54 гравці (61,4 %). Разом з цим, більшість респондентів підтримують участь у СБЛУ переважно спортсменів, які не грають в інших національних лігах (56,5 %), а також вікове (55,8 %) та кількісне (50,3 %) обмеження представників Суперліги. Оптимальним варіантом організації єдиного чемпіонату України з баскетболу серед студентських команд визнано їх розподіл за територіальним розташуванням ЗВО та спортивним принципом – 68,4 % позитивних відповідей респондентів. У результаті проведеного аналізу стратегічним напрямом реалізації комплексного підходу в оптимізації участі студентів, команд ЗВО у змаганнях визнано збільшення вагомості та популярності СБЛУ.

Діяльність СК та БК у ЗВО України регулюється великою кількістю нормативно-правових актів, які належать до широкого кола галузей законодавства, і залежить від сукупності різноманітних зв'язків і співвідпорядкованості з чисельними державними та громадськими організаціями. Визначення організаційно-правових форм представництва баскетболу у ЗВО свідчить про недостатність поширення баскетбольних клубів (рис. 1).

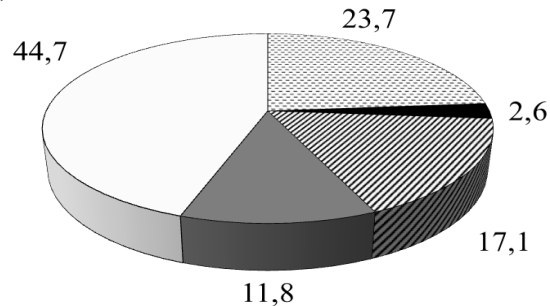

Рис. 1. Співвідношення організаційно-правових форм представництва баскетболу у закладах вищої освіти України, % (n=76):

- – БК як громадське об'єднання зі статусом юридичної особи;
- – БК як товариство з обмеженою відповідальністю;
- – секція баскетболу СК як громадської організації зі статусом юридичної особи;
- – секція баскетболу СК без статусу юридичної особи;
- – секція баскетболу

Згідно з нормативно-правовими документами, СК можуть діяти як громадська організація чи громадська спілка; зі статусом юридичної особи або без такого; як окремий структурний підрозділ ЗВО, його СК або Центру студентського спорту; як відокремлене об'єднання, яке співпрацює на договірних засадах із ЗВО; як утворене фізичною особою-підприємцем; як товариство з обмеженою та додатковою відповідальністю тощо. Важливою передумовою створення БК є визначення організаційно-правової форми, найбільш доцільної для певного ЗВО, який може діяти як юридична особа приватного або публічного права, як суб'єкт господарювання – бюджетна установа, неприбутковий заклад освіти або прибутковий заклад освіти, залежно від засновника – як державний, комунальний, приватний чи корпоративний. Поширена практика налагодження партнерських відносин ЗВО із засновниками БК, переважно фізичними особами-підприємцями; виконання науково-педагогічними працівниками ЗВО обов'язків засновників, бенефіціантів, керівників БК.

Серед факторів навколишнього середовища найбільший вплив на СК (БК), на думку респондентів (n=76), мають політичні, економічні, соціальні, технологічні та міжнародні чинники, які відносяться до ЗВО ($W=0,746$; $p<0,01$). БК більше використовують матеріальні ресурси ЗВО (матеріально-технічні, кадрові, фінансові), ніж нематеріальні (потенціал організаційної структури, соціальний, інформаційний, науково-методичний) ($W=0,716$; $p<0,01$).

До стратегічних напрямів реалізації комплексного підходу в діяльності СК із забезпечення підготовки баскетбольних команд на найближчу перспективу віднесено широке застосування внутрішніх і зовнішніх матеріальних та

нематеріальних ресурсів ЗВО у формуванні ефективної організаційної структури управління діяльністю клубу та підготовкою команд (рис. 2), забезпеченні спеціалістами усіх напрямів роботи клубу, матеріально-технічній, медичній, науково-методичній, інформаційній, соціальній та фінансовій підтримці тощо.

Рис. 2. Організаційна структура баскетбольного клубу як громадської організації

На віддалену перспективу: відокремлення у самостійну структуру з диверсифікацією спортивно-тренувальних, фізкультурно-оздоровчих, додаткових та супутніх послуг; співпраця із ЗВО у здійсненні практики, стажування студентів, аспірантів за профілем майбутньої спеціальності, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців; запровадження практики залучення волонтерів за різними напрямками діяльності клубу, у тому числі з кола студентів ЗВО; формування власної навчально-тренувальної бази з сучасними технічними і технологічними засобами; формування та реалізація програми соціального захисту членів клубу, зокрема після закінчення навчання у ЗВО; запровадження медико-біологічного та психологічного забезпечення підготовки команд на постійній основі; входження до інноваційної структури ЗВО для участі у проведенні наукових досліджень і розробок, створенні і впровадженні нових конкурентоспроможних технологій; удосконалення видавничої та інформаційно-ресурсної діяльності; формування бренду та позитивного іміджу клубу; постійне проведення маркетингових досліджень кон'юнктури ринку; налагодження зв'язків з бізнес-структурами; перехід на повний госпрозрахунок. Запропонований комплексний підхід забезпечує багатогранність діяльності БК ЗВО (рис. 3).

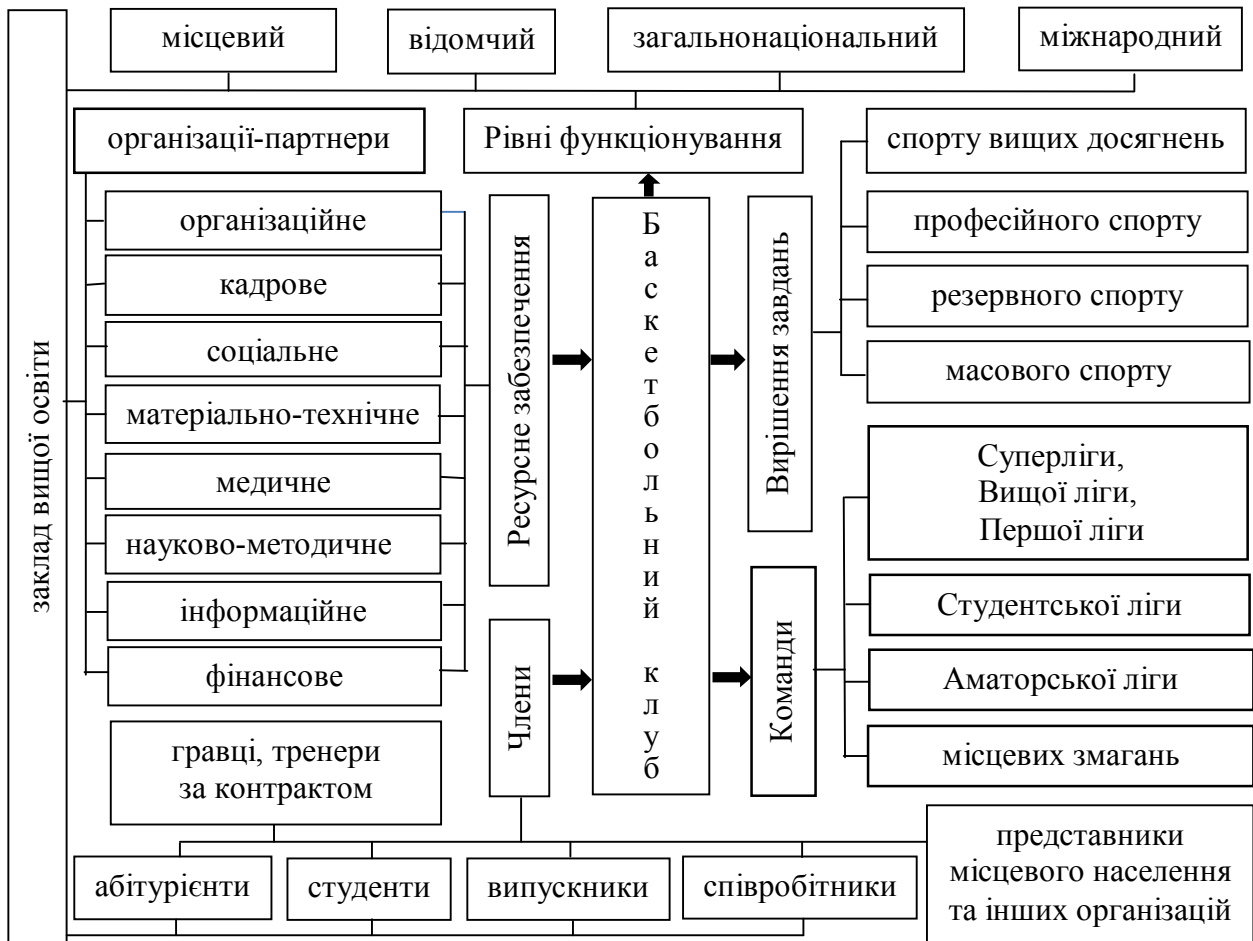

Рис. 3. Риси багатогранності діяльності баскетбольного клубу закладу вищої освіти

Практична значущість запропонованих напрямів реалізації комплексного підходу в організації діяльності БК ЗВО із забезпечення підготовки баскетбольних команд та їх участі у змаганнях підтверджена усіма експертами ($n=14$), переважна більшість з яких (78,6 %) відмітила високу ймовірність їх реалізації ($W=0,83$; $p<0,01$). Свідченням позитивної тенденції розвитку баскетболу у студентському середовищі є збільшення учасників СБЛУ: ЗВО на 74,5 %; студентів – на 123,7 % (рис. 4); спортсменів, які грають тільки за студентські команди, – на 5,1 %.

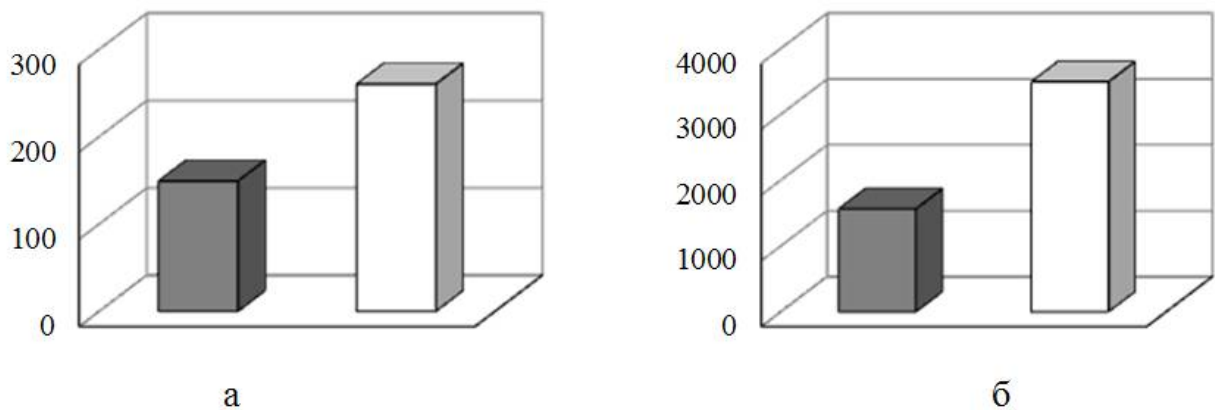

Рис. 4. Кількість закладів вищої освіти (а) та студентів (б), які брали участь у Студентській баскетбольній лізі: ■ – 2015–2016 рр.; □ – 2016–2017 рр.

У п'ятому розділі «Аналіз та узагальнення результатів дослідження» представлено три групи даних, одержаних у ході дослідження.

Отримали підтвердження дані про важливу роль та місце студентського спорту у спортивному русі на міжнародному та національному рівнях (Л. А. Рапопорт, 2007; О. М. Вацеба, 2009; С. В. Лавочкін, 2009); спорту та фізичного виховання (А. В. Домашенко, 2003; В. І. Мудрик та ін., 2015; В. Сутула та ін., 2017), спортивних клубів (О. В. Матицин, 2010; Л. І. Любишева, Н. В. Пешкова, 2014; Н. Ісакова, 2015; А. Передерій, М. Пітин, М. Мельник, 2015) та баскетболу (М. В. Бабушкін, 1992; Ж. Л. Козіна та ін., 2008; С. Г. Защук, Т. В. Івчатова, 2010; А. А. Гринчук, Ю. С. Чехівська, 2018) у ЗВО.

Доповнено та розширено знання з історії спорту (С. В. Крюков, 2007; А. Г. Пасмуров, 2011; J. I. Nauright, 2012; В. Демидова, 2012; В. Тюска, 2014; Н. L. Nixon, 2015) даними про розвиток СК та баскетболу у студентському середовищі; з національних особливостей розвитку баскетболу (В. Herzog, 2002; М. Вуттен, 2008; З. М. Хромаєв, А. П. Волошин, 2006; О. В. Волков, А. П. Волошин, 2010; А. Волошин, Р. Сушко, 2014) – про студентські змагання та клуби; зі змагальної діяльності студентів, баскетболістів (В. І. Пашкевич, В. В. Храмов, В. П. Навойчик, 2009; В. Ю. Петрова, 2013; J. Smith, P. Smolianov, 2015) – про різновекторну участь команд ЗВО у змаганнях; з ресурсного забезпечення СК, підготовки баскетбольних команд (С. Табакович, 2000; А. В. Родін, Д. В. Губа, 2009; М. J. Robinson, 2010; Ch. Breuer, R. Hoekman, S. Nagel, H. Werff, 2016; Р. О. Сушко, 2017) – про залучення матеріальних та нематеріальних ресурсів ЗВО; з організаційно-правових форм СК (І. І. Переверзін, 2006; С. А. Вавренюк, 2015; Л. І. Заїченко, 2015; Н. В. Слободянюк, 2016; І. В. Городинська, 2016) – узагальненням нормативно-правових актів, органів законодавчої та виконавчої влади, громадських організацій, які регулюють їх діяльність. Набуло подальшого розвитку трактування поняття «спортивний клуб закладу вищої освіти», яке рекомендується використовувати замість більш вузького поняття «спортивний студентський клуб».

Новими даними є: обґрунтований і представлений комплексний підхід та стратегічні напрями його реалізації в організації діяльності БК; продемонстроване сприяння запровадження клубної організації занять спортом, зокрема баскетболом, становленню студентського спорту як глобального соціального явища; узагальнені сучасні світові тенденції розвитку баскетболу у ЗВО; здійснений всебічний аналіз та обґрунтовані напрями оптимізації участі студентів, команд ЗВО України у змаганнях з баскетболу; визначений сучасний стан та обґрунтовані напрями підвищення ефективності забезпечення підготовки баскетбольних команд.

ВИСНОВКИ

1. Аналіз науково-методичної літератури виявив невідповідність науково-методичного обґрунтування діяльності спортивних та баскетбольних клубів закладів вищої освіти зростаючій соціальній значущості клубної системи у сфері фізичної культури та спорту. Необхідність вирішувати, крім приватних завдань студентського спорту, загальну соціальну проблему поширення занять спортом та

руховою активністю серед населення обумовили науковий пошук шляхів удосконалення діяльності клубів.

2. На основі узагальнення наявних знань, передового світового досвіду, сучасного стану та потреб практики з розвитку спорту, спортивних клубів, баскетболу у закладах вищої освіти запропоновано комплексний підхід до забезпечення підготовки та участі баскетбольних команд у змаганнях на рівні спорту вищих досягнень, професійного, резервного та масового спорту, з наданням переваги двом останнім напрямкам спорту та фізичної культури. Багатогранність такого підходу обумовлює використання замість більш вузького поняття «спортивний студентський клуб» терміна «спортивний клуб закладу вищої освіти».

3. Запровадження клубної організації занять сприяло становленню спорту, зокрема баскетболу, у закладах вищої освіти як глобального соціального явища, що підтверджується виявленою послідовністю подій: об'єднання людей; створення клубів; виникнення спортивних клубів; започаткування університетських спортивних клубів; проведення змагань між клубами закладів освіти країни; створення національних спортивних університетських асоціацій; міжнародні зустрічі спортивних студентських клубів; виникнення міжнародних спортивних асоціацій студентів; проведення комплексних міжнародних змагань.

4. До сучасних тенденцій розвитку баскетболу у закладах вищої освіти віднесено: проведення регулярних загальнонаціональних змагань серед студентських баскетбольних команд (чемпіонат Національної асоціації студентського спорту США, чемпіонат Асоціації студентського баскетболу Російської Федерації, Австралійські студентські ігри, Баскетбольна ліга університетського спортивного союзу Сербії, чемпіонат Іспанії серед університетів); поділ команд університетів на групи з урахуванням рівня спортивної майстерності гравців та спроможності закладів освіти забезпечувати їх підготовку; виступ у студентських національних чемпіонатах спортсменів, які не грають за професійні або напівпрофесійні клуби; різноманітність організаційно-правових форм спортивних клубів; утримання закладами вищої освіти, крім студентських команд, професійних, за наявності фінансових можливостей, та аматорських команд; максимальне використання внутрішніх та зовнішніх ресурсів закладів освіти у забезпеченні підготовки баскетбольних команд; проведення активної маркетингової діяльності з залучення населення, представників інших організацій до занять та роботи у клубах; наявність двох підходів до комплектування національних студентських команд, а саме із запрошенням найсильніших спортсменів-студентів з вітчизняних та зарубіжних професійних клубів (Російська Федерація до 2015 р., Австралія, Сербія) або винятково гравців студентських команд (США, Російська Федерація з 2017 р.).

5. Сучасний стан розвитку студентського баскетболу в Україні характеризується низьким рівнем конкурентоспроможності на Всесвітніх літніх Універсіадах національних збірних команд, які формуються переважно представниками професійних клубів (наприклад, команда у складі 12 професійних гравців посіла 15-те місце у 2017 р.); широким представництвом команд закладів вищої освіти у Суперлізі, Вищій та Першій лігах (32,5 % загальної кількості команд-

учасниць у 2017 р.); ігноруванням більшістю закладів вищої освіти участі у перших чемпіонатах Всеукраїнської студентської баскетбольної ліги (понад 40 команд до 2015 р.); підсиленням складу команд закладів вищої освіти для участі в Студентській баскетбольній лізі України гравцями Суперліги, Вищої та Першої ліг (43 спортсмени або 50,6 % та 54 гравці або 61,4 % у фіналах змагань 2016 та 2017 рр.).

6. Для оптимізації участі студентів, команд закладів вищої освіти України у змаганнях з баскетболу стратегічними напрямками реалізації комплексного підходу визнано: на найближчу перспективу – поступове обмеження представництва гравців професійних клубів у національному чемпіонаті серед студентських команд, чому сприятиме вдосконалення регламенту змагань; поширення участі команд закладів вищої освіти в аматорських лігах; на віддалену перспективу – пріоритетність виступу у Студентській баскетбольній лізі, з представників якої мають формуватися національні збірні команди для участі у Всесвітніх літніх Універсіадах; поступове зменшення участі студентських команд у професійних та напівпрофесійних лігах. Підставою для визначення напрямів слугували аналіз міжнародного досвіду та національних умов, опитування фахівців (n=168). Більшість респондентів позитивно ставляться до участі студентів-гравців професійних клубів у міжнародних студентських змаганнях з баскетболу на найближчу перспективу (58,9 %), але негативно – на віддалену (55,4 %); підтримують участь команд закладів вищої освіти у національних баскетбольних лігах поза студентського чемпіонату – у найближчій перспективі (46,7 %), але вважають такий підхід недоцільним – у віддаленій (46,2 %); відмічають найбільше сприяння популяризації баскетболу серед молоді через участь команд закладів освіти у студентській (91,7 %) та аматорській (78,0 %) лігах; дотримуються думки про необхідність удосконалення регламенту Студентської баскетбольної ліги як єдиного чемпіонату України серед студентських команд шляхом розподілу учасників на групи за регіональним розташуванням та рівнем спортивних досягнень закладів вищої освіти (68,4 %), поширенням участі спортсменів, які не грають в інших національних лігах (56,5 %), поступовим віковим (55,8 %) та кількісним (50,3 %) обмеженням представників Суперліги.

7. До особливостей функціонування спортивних, зокрема баскетбольних, клубів у закладах вищої освіти України належать: наявність великої кількості нормативно-правових актів, які регулюють їх діяльність і стосуються широкого кола галузей законодавства; залежність від сукупності різноманітних зв'язків і співвідпорядкованості з чисельними державними та громадськими організаціями; різноманітність організаційно-правових форм та недостатність поширення клубів (відсутність у 44,7 % закладів вищої освіти); найбільший вплив на клуби чинників закладів вищої освіти; переважання використання клубами матеріальних ресурсів закладів вищої освіти над нематеріальними.

8. Визначено стратегічні напрями реалізації комплексного підходу в організації діяльності спортивного клубу закладу вищої освіти для підвищення ефективності забезпечення підготовки баскетбольних команд: на найближчу перспективу – застосування внутрішніх і зовнішніх матеріальних та нематеріальних

ресурсів закладів вищої освіти, зокрема у формуванні організаційної структури клубу, забезпеченні спеціалістами усіх напрямів його роботи, матеріально-технічній, медичній, науково-методичній, інформаційній, соціальній та фінансовій підтримці клубу та команд; на віддалену – відокремлення баскетбольного клубу у самостійну структуру із самозабезпеченням усіх напрямів діяльності, диверсифікацією спортивної та оздоровчо-фізкультурної роботи, співпрацею із закладами вищої освіти.

9. Практична значущість запропонованих стратегічних напрямів реалізації комплексного підходу в організації діяльності баскетбольного клубу закладу вищої освіти підтверджена передовим світовим досвідом, здійснюваним реформуванням студентського баскетболу в Україні, позитивною оцінкою усіх експертів, 78,6 % з яких відмітили високу ймовірність їх реалізації ($p < 0,01$). Свідченням позитивної тенденції розвитку баскетболу є збільшення учасників Студентської баскетбольної ліги України: закладів вищої освіти на 74,5 % (2015–2016 рр. – 149, 2016–2017 рр. – 260); студентів – на 123,7 % (відповідно 1561 та 3492 спортсмени); збільшення у фіналах змагань кількості спортсменів, які грають тільки за студентські команди, на 5,1 % (2016–2017 рр. – 38,6 та 2017–2018 рр. – 43,7 %).

Перспективи подальших досліджень передбачають розробку проблематики, пов'язаної з удосконаленням функціонального менеджменту, управління людськими, фінансовими, матеріально-технічними та іншими ресурсами для досягнення стратегічної мети та завдань з розвитку студентського баскетболу, спортивних клубів закладів вищої освіти в Україні.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Павленко О. Багатогранність розвитку студентського спортивного руху. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2016;3:21-5. Фахове видання України, яке включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus.

2. Павленко О.Ю. Ретроспективний аналіз становлення та розвитку студентського баскетболу в світі та в Україні. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). 2017;7(89):16-9. Фахове видання України, яке включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus.

3. Павленко О. Клубна форма організації занять у розвитку студентського спорту. Слобожанський науково-спортивний вісник. 2017;4(60):78-85. Фахове видання України, яке включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus.

4. Павленко О. Представництво закладів вищої освіти України у змаганнях з баскетболу. Фізична активність, здоров'я і спорт. 2017;4(30):82-91. Фахове видання України, яке включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus.

5. Павленко О.Ю. Функціонування спортивних клубів закладів вищої освіти у провідних країнах світу з баскетболу. Український журнал медицини, біології та спорту. 2018;Т.3;5(14):327-32. Фахове видання України, яке включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus.

6. Павленко О. Навколишнє середовище спортивних клубів закладів вищої освіти. В: Костюкевич ВМ, ред. Фізична культура, спорт та здоров'я нації: зб. наук. пр. № 5(24). Вінниця; 2018. с. 246-51. Фахове видання, яке включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

1. Павленко О. Видання газети «Студентський баскетбол» як засіб популяризації спорту серед студентів. В: Друкарство молоде: зб. тез доп. 14-ї Міжнар. наук.-техн. конф. студентів і аспірантів; 2014 Квіт 15-17; Київ. Київ; Кн. 2. с. 84-5.

2. Павленко ОЮ. Студентський баскетбол як засіб підготовки професійних спортсменів. В: Актуальні питання фізичної культури. Матеріали 5-ї Міжнар. електрон. наук.-практ. конф. студентів та молодих вчених; 2015 Квіт 20-24; Одеса. Одеса; 2015. с. 68-9.

3. Мічуда ЮП, Павленко ОЮ. Організаційні аспекти розвитку сучасного студентського спорту. В: Стратегічне управління розвитком фізичної культури та спорту. Матеріали 3-ї Регіон. наук.-практ. інтер.-конф. за участю міжнародних спеціалістів [Інтернет]; 2015 Трав 6-8; Харків. Харків; 2015. Доступно: http://hdafk.kharkov.ua/ua/component/blog_calendar/2015/05/06?Itemid=253.

Особистий внесок здобувача полягає у постановці мети та завдань дослідження, здійсненні досліджень та формулюванні висновків. Внесок співавтора – участь в обговоренні результатів дослідження.

4. Павленко ОЮ. Соціально-економічні аспекти студентського спорту в США. В: Молодь та олімпійський рух: зб. тез доп. 8-ї Міжнар. наук. конф. [Інтернет]; 2015 Верес 10-11; Київ. Київ; 2015. с. 29-30. Доступно: <http://www.uni-sport.edu.ua/content/naukovi-konferenciya-ta-seminary>.

5. Павленко ОЮ. Історико-хронологічний аналіз розвитку спортивних клубів у студентському спорті. В: Молодь та олімпійський рух: зб. тез доп. 9-ї Міжнар. наук. конф. [Інтернет]; 2016 Жовт 12-13; Київ. Київ; 2016. с. 23-4. Доступно: <http://www.uni-sport.edu.ua/content/naukovi-konferenciya-ta-seminary>.

6. Павленко ОЮ. Рівень представництва баскетболу на універсиадах. В: Молодь та олімпійський рух: зб. тез доп. 10-ї Міжнар. наук. конф. [Інтернет]; 2017 Трав 24-25; Київ. Київ; 2017. с. 146-7. Доступно: <http://www.uni-sport.edu.ua/content/naukovi-konferenciya-ta-seminary>.

7. Павленко ОЮ. Науково-практичні засади комплексної організації діяльності спортивних клубів закладів вищої освіти. В: Молодь та олімпійський рух: зб. тез доп. 11-ї Міжнар. наук. конф. [Інтернет]; 2018 Квіт 10-12; Київ. Київ; 2018. с. 354-5. Доступно: <http://www.uni-sport.edu.ua/content/naukovi-konferenciya-ta-seminary>.

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

1. Павленко ОЮ, Павленко ЮО. Законодавство та нормативно-правові основи інформаційного забезпечення підготовки спортсменів. Актуальні проблеми фізичної культури і спорту. 2014;31(3):11-4. *Особистий внесок здобувача полягає в аналізі нормативно-правових актів та узагальненні отриманих результатів досліджень.*

Внесок співавтора – допомога у виборі напряму дослідження, участь в обговоренні результатів дослідження, формулюванні висновків.

2. Павленко О, Павленко Ю. Система забезпечення спортивної підготовки. Актуальні проблеми фізичної культури і спорту. 2015;33(1):3-7. *Особистий внесок здобувача полягає у проведенні дослідження та систематизації результатів досліджень. Внесок співавтора – участь в обговоренні результатів дослідження, формулюванні висновків.*

3. Павленко ОЮ. Ресурсне забезпечення підготовки баскетбольних команд закладів вищої освіти: метод. рек. Київ: Поліграф плюс; 2016. 28 с.

4. Павленко О, Павленко Є, Павленко О. Системний підхід до реформування фізичної культури у закладах освіти. Актуальні проблеми фізичної культури і спорту. 2018;39(1):40-2. *Особистий внесок здобувача полягає у виявленні проблеми, здійсненні досліджень та формулюванні висновків. Внесок співавторів – участь в обговоренні результатів дослідження.*

АНОТАЦІЇ

Павленко О. Ю. Комплексний підхід до організації діяльності баскетбольного клубу на базі закладу вищої освіти. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання та спорту за спеціальністю 24.00.01 – олімпійський і професійний спорт. – Національний університет фізичного виховання і спорту України, Київ, 2019.

Дисертаційна робота присвячена актуальній проблемі підвищення ефективності діяльності спортивних, зокрема баскетбольних, клубів закладів вищої освіти. Показано взаємообумовленість та позитивний взаємовплив розвитку студентського спорту, спортивних клубів та баскетболу.

Визначено сучасні світові тенденції розвитку баскетболу у закладах вищої освіти, що стосуються організації студентських загальнонаціональних змагань, функціонування спортивних клубів та забезпечення підготовки баскетбольних команд, формування національних студентських збірних команд.

Стратегічні напрями реалізації комплексного підходу в оптимізації участі команд закладів вищої освіти України передбачають підвищення вагомості та популярності Студентської баскетбольної ліги. До стратегічних напрямів реалізації комплексного підходу в організації діяльності спортивних клубів для забезпечення підготовки баскетбольних команд на найближчу перспективу віднесено широке застосування матеріальних та нематеріальних ресурсів закладів вищої освіти; на віддалену – відокремлення клубів у самостійну структуру із самозабезпеченням усіх напрямів діяльності.

Підтвердженням практичної значущості запропонованих напрямів є передовий світовий досвід, підтримка 78,6 % експертів ($p < 0,01$), позитивний ефект від впровадження реформ у студентському баскетболі.

Ключові слова: заклад вищої освіти, спортивний клуб, баскетбол, команди, змагання, забезпечення, комплексний підхід, стратегічні напрями.

Pavlenko O. I. Comprehensive approach of organizing basketball club activities based on higher education institution. – On the rights of a manuscript.

Dissertation for a candidate degree in physical education and sports, specialty 24.00.01 – olympic and professional sport. – National University of Ukraine on Physical Education and Sport, Kyiv, 2019.

The dissertation is devoted to the actual problem of improving the efficiency of sports, basketball clubs of higher education institutions in particular. The comprehensive approach and directions for its implementation in the organization of activities carried out by the basketball clubs of higher education institutions are under consideration, as well as the preparation and participation in competitions of higher education institutions teams at higher levels of sport, professional, reserve and mass sports, with the benefit to the last two areas of sport and physical activity culture.

Interdependence and positive mutual influence of the development of student sports, sports clubs and basketball are highlighted. It is stated that the introduction of a club organization in sports, particularly in basketball, contributed to the formation of student sport as a global social phenomenon.

The modern world tendencies of basketball development for higher education institutions concerning the organization of national student competitions, functioning of sports clubs and preparation of basketball teams, formation of national student teams in the countries where basketball is highly developed are determined.

The strategic directions for optimizing the participation of the teams of higher education institutions in Ukraine for the near future include the gradual restriction of the representation of professional clubs players in the national championships among student teams, which will be facilitated by the improvement of the competition rules, the expansion of the participation for the teams of higher education institutions in amateur leagues, the priority of the performance in the Student Basketball League, the representatives of which must form national teams for participation in the World Summer Universiade and gradually reduce the participation of student teams in professional and semi-professional leagues.

The strategic directions of providing basketball teams training for the near future include a widespread use of internal and external material and non-material resources of higher education institutions. As to the distant future clubs separation into an independent structure with self-provision in all the areas of activity, diversification of sport and recreational and physical education work, cooperation with higher education institutions will take place.

The confirmation of the practical significance of the proposed areas is the world leading experience, support of 78,6 % experts ($p < 0,05$), the positive effect of the implemented reforms in student basketball, in particular the increase in the number participants in of the Ukrainian Student Basketball League: higher education institutions – 74,5 %, students – 123,7 %, athletes playing only for student teams – 5,1 %.

Keywords: higher education institutions, sports club, basketball, teams, competitions, providing, comprehensive approach, strategic directions.

Підписано до друку 24.05.2019 р. Зам. № 849.
Формат 60x90/16. Папір офсетний. Друк – цифровий.
Наклад 100 прим. Ум. друк. арк. 0,9.
Друк ЦП «КОМПРИНТ». Свідоцтво ДК №4131 від 04.08.2011 р.
м. Київ, вул. Предславинська, 28
528-05-42, 067-209-54-30
email: komprint@ukr.net